

ŠENGENO PRIEMONĖ LIETUVOJE

Inga Kazlovaitė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 69
Elektroninis paštas tek@mruni.lt

Pateikta 2005 m. gegužės 2 d.

Parengta spausdinti 2005 m. rugpjūčio 20 d.

Pagrindinės sąvokos: Europos Bendrijų Komisija, Šengeno priemonė, finansinis instrumentas, valdymo ir kontrolės sistema.

S a n t r a u k a

Europos Sąjungos teisingumo ir vidaus reikalų srityje labai dažnai vartojamos tokios sąvokos kaip Šengeno sutartis, Šengeno konvencija, Šengeno *acquis*, o nuo 2004 m. gegužės 1 d. ir Šengeno priemonė. Šengeno priemonė yra naujas finansinis instrumentas, kurį apibrėžia Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą sutarties akto 35 straipsnis. Jame taip pat numatyta, kam gali būti panaudotos Šengeno priemonės lėšos.

Europos Bendrijų Komisija įpareigojo finansinę paramą pagal Šengeno priemonę gaunančias naujas Europos Sąjungos valstybes nares sukurti efektyvią valdymo ir kontrolės sistemą. Lietuva viena iš pirmųjų sukūrė tokią sistemą ir pateikė Europos Bendrijų Komisijai.

Šiame darbe siekiama aprašyti Šengeno priemonę. Daugiausia dėmesio skiriama Šengeno priemonės sąvokai, Lietuvoje įtvirtintai valdymo ir kontrolės sistemai, siekiamiems tikslams, uždaviniams ir numatomiems rezultatams, įgyvendinus Šengeno priemonę.

I v a d a s

2004 m. spalio 29 d. 25 Europos Sąjungos šalių narių ir 3 šalių kandidačių vadovai ir vyriausybės atstovai susitiko Romoje ir pasirašė sutartį dėl Konstitucijos Europai. Ši sutartis įsigalios tik tada, kai bus ratifikuota visų pasirašiusių šalių. Manoma, kad tai įvyks ne anksčiau kaip 2006 m. lapkričio mėnesį. Lietuva ją ratifikavo 2004 m. lapkričio 11 d.

Sutartis dėl Konstitucijos Europai nustato Europos Sąjungos įgyvendinamos politikos gaires. Viena iš politikos gairių yra laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės kūrimas. Patikrinimų prie sienos politikos kūrimas pabrėžiamas sutarties IV skyriaus 2 skirsnio III–265 straipsnyje:

„Sąjunga kuria politiką, siekdama:

1. užtikrinti, kad nebūtų jokios asmenų, neatsižvelgiant į jų pilietybę, kontrolės jiems kertant vidaus sieną;
2. tikrinti asmenis ir veiksmingai stebėti išorės sienų kirtimą;
3. laipsniškai įvesti integruotą išorės sienų valdymo sistemą.“

Šiems tikslams pasiekti sutartis nustatė ir priemones, pvz., dėl išorės sienas kertantiems asmenims taikomos kontrolės; priemones, būtinas integruotai išorės sienų valdymo sistemai laipsniškai sukurti; užtikrinti, kad nebūtų jokios asmenų, neatsižvelgiant į jų pilietybę, kontrolės jiems kertant vidaus sienas [1]. Šių tikslų Europos Sąjunga siekė anksčiau ir tebesiekia jų šiandien. Tai susiję su mums labai dažnai girdimomis sąvokomis Šengeno erdvė, Šengeno sutartis, Šengeno konvencija, Šengeno *acquis*, o nuo 2004 m. gegužės 1 d. ir Šengeno priemonė.

Liuksemburgo pasienio mieste Šengene 1985 m. penkios šalys – Vokietija, Prancūzija, Belgija, Liuksemburgas ir Nyderlandai pasirašė Šengeno sutartį. Vadovaujantis šia sutartimi įsipareigojama kurti

Šengeno erdvę atsisakant tarpusavio sienos kontrolės, kad būtų užtikrintas laisvas asmenų judėjimas. Tarp susitariančių valstybių panaikinami pasienio kontrolės punktai prie vidaus sienų, tačiau sustiprinama kontrolės procedūra kertant išorines sienas. Tikrinimai prie vidaus sienų gali būti atliekami tik ribotą laiką, jei tai tikrai būtina dėl viešosios tvarkos ar nacionalinio saugumo. Tos pačios penkios valstybės 1990 m. pasirašė Šengeno konvenciją, kuri panaikino ir asmenų kontrolę prie Europos Sąjungos valstybių narių išorinės sienos. Taigi Šengeno *acquis* ir sudaro 1985 m. Šengeno sutartis, 1990 m. Šengeno konvencija, protokolai ir sutartys dėl prisijungimo prie Šengeno konvencijos ir sutarties, Vykdomojo komiteto nutarimai ir deklaracijos, Vykdomojo komiteto įgaliotos Centrinės grupės priimti nutarimai, Europos Tarybos priimti teisės aktai, susiję su Šengeno *acquis*.

1997 m. Amsterdamo sutartimi, įsigaliojusia nuo 1999 m. gegužės 1 d., Šengeno *acquis* įtrauktas į Bendrijos teisinę sistemą ir kaip Europos teisė taikoma visose Europos Sąjungos šalyse narėse, išskyrus Airiją ir Jungtinę Karalystę [2]. Šengeno erdvei taip pat priklauso Islandija ir Norvegija, nors jos nėra Europos Sąjungos narės. Vienas iš šios sutarties papildomų protokolų numato, kad šalys kandidatės prieš įstodamos į Europos Sąjungą turi būti pajėgios taikyti visas Šengeno sutarties nuostatas. Taigi Lietuva 2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose kartu su devyniomis naujomis Europos Sąjungos valstybėmis kandidatėmis pasirašė Stojimo į Europos Sąjungą sutartį, pagal kurią nuo 2004 m. gegužės 1 d. tapo Europos Sąjungos narėmis. Stojimo į Europos Sąjungą sutarties neatskiriama dalis yra Stojimo į Europos Sąjungą aktas. Šio akto 3 straipsnis ir nustato, kad Šengeno *acquis* nuostatos yra privalomos ir taikomos naujosiose valstybėse narėse nuo įstojimo dienos. Tačiau Stojimo į Europos Sąjungą sutarties akto I priede nurodyta, kokios Šengeno *acquis* nuostatos negalioja arba ne visa apimtimi taikomos naujoms Europos Sąjungos valstybėms. Tam, kad jos įsigaliojotų, Stojimo į Europos Sąjungą sutarties akto 35 straipsnis ir numato Šengeno priemonės įgyvendinimą.

Šio darbo tikslas – atskleisti, kas tai yra Šengeno priemonė. Kadangi ši priemonė pradėta taikyti tik nuo 2004 m. gegužės 1 d., ji nagrinėjama remiantis Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos priimtais teisės aktais, pateikiant Šengeno priemonės sąvoką, aprašant Šengeno priemonės administravimo valdymo ir kontrolės sistemą Lietuvoje.

Šengeno priemonės sąvoka ir pagal ją finansuojamos veiklos

Šengeno priemonė (angl. *Schengen Facility*) yra finansinis instrumentas, iš esmės naujas ne tik Lietuvai, bet ir pačiai Europos Sąjungai. Ši priemonė taip pat taikoma Estijai, Latvijai, Lenkijai, Slovakijai, Slovėnijai ir Vengrijai, t. y. toms valstybėms, kurios turi išorės sieną su ne Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Stojimo į Europos Sąjungą akto 35 straipsnis apibrėžia, kad **Šengeno priemonė** yra *laikinas instrumentas padėti paramą gaunančioms valstybėms narėms nuo įstojimo dienos iki 2006 m. pabaigos finansuoti naujoms Sąjungos išorės sienoms skirtas priemonės, susijusias su Šengeno *acquis* įgyvendinimu ir išorės sienos kontrole*.

Naujosios Europos Sąjungos narės, kurioms yra skirta Šengeno priemonė, turi siekti, kad būtų ištaisyti trūkumai, nurodyti pasirengimo dalyvauti Šengeno sistemos procese, todėl pagal Šengeno priemonę gali būti finansuojamos šios veiklos:

1. investicijos į sienos perėjimo infrastruktūros ir susijusių pastatų statybą, renovaciją arba modernizavimą;
2. investicijos į įvairios rūšies veiklos priemones (pvz., laboratorijos įrangą, paieškos priemones, Šengeno informacinės sistemos SIS 2 kompiuterinę ir programinę įrangą, transporto priemones);
3. pasieniečių mokymą;
4. parama logistikos ir veiklos išlaidoms padengti [3] (suprantama kaip apimanti personalo, reikalingo šalies gavėjos įsipareigojimams pagal Šengeno *acquis* įgyvendinimą, stiprinimą, atlygimų mokėjimą ir reikalingos įrangos jo darbui įsigijimą, bet neapribojama tik šiuo tikslu).

Europos Bendrijų Komisija 2004 m. vasario 5 d. sprendime Nr. C(2004)248 „Dėl Šengeno priemonės valdymo ir stebėsenos“ (toliau – Komisijos sprendimas) taip pat numatė, kad remtini yra tie veiksmi, kurie skirti tolesnei išorės sienos kontrolei stiprinti ir gerinti bei fiziškai atliekami prie išorės sienos arba tais atvejais, kai jie fiziškai neatliekami prie išorės sienų, siejami su būsimos išorės sienos apsauga. Tarp remtinių veiksmų gali būti Šengeno *acquis* įgyvendinimui reikalingų įvairių informacinių technologijų įdiegimas. Komisija šiuo sprendimu įpareigojo valstybes kasmet nuo 2004 iki 2006 m. pabaigos pateikti preliminarų tvarkaraštį, pagal kurį Komisija tvirtina finansavimą [4].

Vadovaujantis Komisijos sprendimo 5 straipsniu, preliminarus tvarkaraštis kartu su ketinamais įgyvendinti projektais buvo išsiųstas Europos Bendrijų Komisijai. Komisija, įvertinusi Lietuvos Respublikos pateiktą informaciją, 2004 m. lapkričio 30 d. priėmė sprendimą Nr. C(2004)4471 „Dėl Šengeno priemo-

nės finansinio įnašo Lietuvos Respublikai 2004 m.“, kuriuo paskyrė 49 583 210, 27 EUR [5] Šengeno priemonės finansinį įnašą Lietuvos Respublikos 2004 m. preliminariame tvarkaraštyje nustatytiems projektams ir veiksams finansuoti.¹

Šengeno priemonės išlaidos turi patekti į finansavimo laikotarpį, kuris prasidėjo 2004 m. gegužės 1 d. ir baigiasi 2006 m. gruodžio 31 d. Nuo 2004 m. sausio 1 d. iki 2004 m. balandžio 30 d. turėtos infrastruktūros išlaidos gali būti priskirtos Šengeno priemonei, jei valstybės narės gavėjos laikėsi Stojimo į Europos Sąjungą sutarties akto 35 straipsnio 3 dalies ir Komisijos sprendimo 3 straipsnio nuostatų [4]. Vienkartinės išmokos panaudojamos per trejus metus nuo pirmosios išmokos dienos ir Komisija susi- gražina visas nepanaudotas arba nepagrįstai išleistą lėšas. Paramą gaunančios valstybės narės ne vė- liau kaip per šešis mėnesius nuo trejų metų termino pabaigos pateikia išsamią vienkartinių išmokų pa- naudojimo ataskaitą su išlaidas pateisinančiu dokumentu [3].

Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės sistema

Komisija sprendimu įpareigojo paramą pagal Šengeno priemonę gaunančias valstybes sukurti efektyvią valdymo ir kontrolės sistemą, konkrečiai apibrėžti kiekvienos Šengeno priemonę administruo- jančios institucijos funkcijas ir jas paskirstyti taip, kad būtų galima užtikrinti pakankamą valdymo, mokė- jimo ir kontrolės užduočių atskyrimą bei užtikrinti efektyvų finansų valdymą, paskirti atsakingą institu- ciją, numatyti atsiskaitymo procedūras atsakingajai institucijai už užduočių atlikimą bei procedūras, pa- gal kurias gaunami, tikrinami ir tvirtinami prašymai padengti išlaidas, suteikiami leidimai mokėti išmokas, taip pat numatyti valdymo ir kontrolės sistemų vidaus audito nuostatas [4].

Lietuva, įgyvendindama Komisijos sprendimą ir siekdama užtikrinti skiriamų lėšų pagal Šengeno priemonę, numatytų Stojimo į Europos Sąjungą sutarties akto 35 straipsnyje, efektyvų administravimą, viena iš pirmųjų Šengeno priemonės finansinę paramą gaunančių šalių pasitvirtino Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės sistemą bei paskirstė Šengeno priemonę administruojančių institucijų funkcijas, priimdama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 5 d. nutarimą Nr. 549 „Dėl Šengeno priemonės administravimo Lietuvoje“ (toliau – Vyriausybės nutarimas). Vyriausybės nutarime nustatyta, kad Šengeno priemonę administruojančios institucijos yra šios:

1. atsakingoji institucija – Vidaus reikalų ministerija;
2. įgyvendinančioji institucija – viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra;
3. mokėjimo institucija – Finansų ministerija.

Atsakingoji institucija atsako už lėšų, skirtų Lietuvos Respublikai pagal Šengeno priemonę, admi- nistravimą, jų panaudojimą pagal paskirtį, įgyvendinimo priežiūrą, atskaitomybę ir auditą. Ji koordinuoja mokėjimo ir įgyvendinančiosios institucijų, Šengeno priemonės priežiūros komiteto, valstybės institucijų ir įstaigų, kurioms skirtos Šengeno priemonės lėšos projektams, įtrauktiems į Šengeno priemonės pro- gramą, veiksmus. Atsakingosios institucijos pareiga yra įvertinti projektų įgyvendinimo tikslingumą ir ga- limybę juos finansuoti pagal Šengeno priemonę. Atrinkusi tinkamus projektus, Vidaus reikalų ministerija teikia juos Šengeno priemonės priežiūros komitetui svarstyti. Vidaus reikalų ministerija taip pat turi teisę planuoti Šengeno priemonės lėšas atitinkamiems biudžetiniams metams. Šioje valdymo ir kontrolės si- stemoje svarbu pabrėžti, kad atsakingoji institucija teikia mokėjimo paraiškas mokėjimo institucijai, o pastaroji pagal jas perveda lėšas ne paramos gavėjams, bet prekių tiekėjams, paslaugų teikėjams arba darbų rangovams. Vidaus reikalų ministerija įpareigota teikti suvestines ataskaitas Europos Bendrijų Ko- misijai [7]. Jeigu paaiškėja, kad Šengeno priemonės lėšų įsisavinimo procese padarytoje veikoje yra nu- sikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių arba Šengeno priemonės priežiūros komitetas pateikia išvadą dėl pažeidimų, tai tik atsakingoji institucija turi teisę sustabdyti ar nutraukti projekto finansavimą [6]. Atrankos būdu, remdamasi rizikos analize, Vidaus reikalų ministerija atlieka ne mažiau kaip 10 proc. Šengeno priemonės lėšų panaudojimo patikrinimų bei sudaro sąlygas atlikti Europos Komisijos ir Euro- pos Sąjungos Audito rūmų atstovų patikrinimus [7].

Viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės si- stemoje dalyvauja kaip įgyvendinančioji institucija. Jos dalyvavimas administruojant Šengeno priemonę yra privalomas, nes Komisija savo sprendime nurodė, kad administruojant Šengeno priemonę turi daly- vauti institucija, turinti Europos Bendrijų Komisijos akreditaciją (EDIS – Išplėstinė decentralizuoto val- dymo sistema). Perėjimas prie EDIS sistemos reiškia, kad viešajai įstaigai Centrinei projektų valdymo agentūrai suteikiama teisė organizuoti konkursus, sudaryti sutartis, savarankiškai įgyvendinti bei prižiūrėti projektus, vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu, be Europos Bendrijų Komisijos papildomo pritarimo [8].

¹ Šengeno priemonės paramą gaunančioms Europos Sąjungos valstybėms narėms Europos Bendrijų Komisija Šengeno priemonei 2004–2006 m. laikotarpiui skyrė apie 950 mln. EUR. Iš jų Lietuvai skirta apie 150 mln. EUR.

Igyvendinančioji institucija kartu su atsakingąja institucija dalyvauja projektu, finansuojamų pagal Šengeno priemonę, įgyvendinimo procese. Ji rengia tipinius viešųjų pirkimų dokumentus bei dalyvauja viešųjų pirkimų procese kartu su atsakingąja institucija. Įgyvendinančioji institucija atlieka svarbų vaidmenį tikrindama paramos gavėjų ir prekių tiekėjų, paslaugų teikėjų ar darbų rangovų mokėjimo ir kitus dokumentus, susijusius su tarp jų pasirašytų sutarčių vykdymu, ir kontroliuodama, kaip paramos gavėjai įgyvendina projektus bei atlikdama projektų įgyvendinimo patikrinimus vietoje [7].

Finansų ministerijos kaip mokėjimo institucijos pagrindinė pareiga yra pervesti Šengeno priemonės lėšas, esančias valstybės biudžete, pagal atsakingosios institucijos pateiktas mokėjimo paraiškas. Ji taip pat pagal kompetenciją tvarko Šengeno priemonės lėšų apskaitą [7].

Šengeno priemonę administruojančios institucijos bendradarbiauja, keičiasi informacija bei reikalingais dokumentais. Jų papildomos ir Vyriausybės nutarime nustatytos funkcijos detalizuotos Šengeno priemonės administravimo Lietuvoje taisyklėse, kurias vidaus reikalų ministras patvirtino 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. 1V–230. Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės sistema pateikta priede.

Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės sistemoje dalyvauja Šengeno priemonės priežiūros komitetas. Jo nariai yra vidaus reikalų ministras (komiteto pirmininkas), Finansų ministerijos valstybės sekretorius arba sekretorius, Susisiekimo ministerijos valstybės sekretorius arba sekretorius, Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius arba sekretorius, Vidaus reikalų viceministras, Lietuvos policijos generalinis komisaras, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vadas, viešosios įstaigos Centrinės projektų valdymo agentūros direktorius [7]. Šengeno priemonės priežiūros komiteto darbo veikla, reglamentuota Šengeno priemonės priežiūros komiteto darbo reglamentu, patvirtintu vidaus reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 3 d. įsakymu Nr. 1V–282.

Šengeno priemonės priežiūros komitetas turi teisę teikti atsakingajai institucijai išvadas ir rekomendacijas dėl projektų įtraukimo į Šengeno priemonės programos projektą, periodiškai vertinti, kaip įgyvendinama Šengeno priemonė, svarstyti ir pritarti (arba nepritarti) suvestinėms Šengeno priemonės įgyvendinimo ataskaitoms, nagrinėti atliktų Šengeno priemonės įgyvendinimo auditų ataskaitas ir priimti sprendimus dėl vidaus audito rekomendacijų įgyvendinimo [7]. Be komiteto pritarimo negali būti priimamas joks projektas.

Tokia Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės sistema buvo išsiųsta Europos Bendrijų Komisijai, kuri 2004 m. lapkričio 30 d. priimtu sprendimu Nr. C(2004)4471 „Dėl Šengeno priemonės finansinio įnašo Lietuvos Respublikai 2004 m.“ nustatė, kad pateikta valdymo ir kontrolės sistema atitinka 2002 m. birželio 25 d. Tarybos reglamento Nr. 1605/2002 „Dėl Europos Bendrijų bendrajam biudžetui taikomo finansinio reglamento“ 53 straipsnio 1 dalies b punkto ir Komisijos sprendimo nuostatas.

Šengeno priemonės valdymo ir kontrolės sistemoje, kuri buvo išsiųsta į Europos Bendrijų Komisiją, nebuvo numatyta galimybės mokėti darbo užmokestį, valstybinio socialinio draudimo įmokas valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, kurie tiesiogiai administruoja Šengeno priemonę, bei vykdyti pirkimus, susijusius su valstybės ar tarybos paslaptimi, tačiau šie trūkumai buvo pašalinti 2005 m. balandžio 7 d. priėmus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 390 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 5 d. nutarimo Nr. 549 „Dėl Šengeno priemonės administravimo Lietuvoje pakeitimo“.

Paramos gavėjai ir jų funkcijos

Šengeno priemonės finansinę paramą yra numatyta skirti šiems paramos gavėjams:

1. Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos;
2. Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos;
3. Turto valdymo ir ūkio departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos;
4. Transporto investicijų direkcijai prie Susisiekimo ministerijos;
5. Susisiekimo ministerija.

Pagal šiuo metu Vyriausybės nutarimu patvirtintą Šengeno priemonės programą, paramos gavėjai yra Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Policijos departamentas ir Turto valdymo ir ūkio departamentas (įgyvendina Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos Informacinės politikos departamento projektus, kadangi šie padaliniai nėra atskiri asignavimų valdytojai). Kiti paramos gavėjai bus įtraukti į Šengeno priemonės programą tada, kai jų pateiktus projektus patvirtins Europos Bendrijų Komisija.

Paramos gavėjai turi parengti visus dokumentus, kurių reikia projekto įtraukimui į Šengeno priemonės planą pagrįsti. Jie įpareigoti rengti viešųjų pirkimų dokumentus ir suderinti juos su įgyvendinančiąja ir atsakingąja institucijomis, vykdyti viešuosius pirkimus, teikti įgyvendinančiajai institucijai mokėjimo ir kitus dokumentus, susijusius su pasirašytų sutarčių vykdymu ir jų finansavimu. Paramos gavėjai

turi parengti ataskaitas, taip pat kitą reikiamą informaciją apie tai, kaip įgyvendinami projektai ir naudojamos lėšos, skirtos jiems įgyvendinti, ir pateikti šias ataskaitas bei kitą reikiamą informaciją atsakingajai ir įgyvendinančiajai institucijoms. Paramos gavėjai atlieka projektų ir pasirašytų sutarčių įgyvendinimo priežiūrą, užtikrina vykdomų projektų auditą, tikrina projektų vykdymą jų įgyvendinimo vietose, registruoja šiuos patikrinimus, imasi būtinų veiksmų aptiktiems pažeidimams pašalinti, informuoja atsakingąją ir įgyvendinančiąją institucijas apie patikrinimų rezultatus. Jie įtraukia į savo apskaitą turta, įsigytą už Šengeno priemonės lėšas [7].

Šengeno priemonės programos reikšmė

Šengeno priemonės finansuojamiems projektams įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. balandžio 7 d. priėmė nutarimą Nr. 389 „Dėl Šengeno priemonės programos patvirtinimo“. Pagrindinis Šengeno priemonės programos tikslas yra užtikrinti išorinės Europos Sąjungos sienos saugumą pagal Šengeno *acquis* nustatytus reikalavimus. Šioje programoje taip pat yra numatyta, kad Lietuva, siekiant užsibrėžto tikslo, turi įgyvendinti šiuos uždavinius:

1. įrengti, renovuoti ir modernizuoti sienos apsaugos ir sienos perėjimo infrastruktūros objektus prie išorinės Europos Sąjungos sienos;
2. aprūpinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir policijos padalinius, dirbančius prie Europos Sąjungos išorinių sienų, transporto priemonėmis, techninės kontrolės, stebėjimo ir kitokia įranga;
3. sukurti naują mobiliojo skaitmeninio radijo ryšio sistemą ir plėtoti informacinių tinklų infrastruktūrą prie Europos Sąjungos išorinių sienų;
4. sukurti nacionalinę Šengeno informacinę sistemą ir jai naudoti reikalingą techninę informacinę infrastruktūrą;
5. įsigyti asmens ir kelionės dokumentų tikrinimo ir tyrimo įrangos, taip pat Europos Sąjungos bendrojo pavyzdžio datos spaudų asmenų, vykstančių per Europos Sąjungos išorines sienas, kelionės dokumentams žymėti;
6. stiprinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir policijos padalinių, dirbančių prie Europos Sąjungos išorinių sienų, bendradarbiavimą;
7. mokyti Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnus;
8. padengti logistikos ir veiklos išlaidas [9].

Pagal Šengeno priemonės programoje numatomus pasiekti rezultatus, Lietuvoje turėtų pagerėti išorinės Europos Sąjungos sienos apsaugos ir perėjimo infrastruktūra. Įsigytos transporto priemonės, įsigyta ir įrengta techninės kontrolės, stebėjimo ir kitokia įranga, reikalinga prie išorinių Europos Sąjungos sienų, užtikrins patikimą išorinės Europos Sąjungos sienos apsaugą, bus galima operatyviai reaguoti į visus sienos kirtimo pažeidimus. Taip pat asmens ir kelionės dokumentų tikrinimo ir tyrimo įranga bei datos spaudai asmenų, vykstančių per išorines Europos Sąjungos sienas, kelionės dokumentams žymėti leis vykdyti sieną kertančių žmonių ir jų dokumentų patikrą pagal Šengeno *acquis* reikalavimus bei sukurs vientisą dokumentų tikrinimo ir tyrimo sistemą. Sukurta ir įdiegta nacionalinė Šengeno informacinė sistema užtikrins Šengeno sutartyje numatytų patikrinimų vykdymą ir sustiprins teisėsaugos institucijų tarptautinį bendradarbiavimą nusikaltimų užkardymo, tyrimo ir atskleidimo srityje. Taip pat turėtų pagerėti Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir policijos padalinių, dirbančių prie išorinių Europos Sąjungos sienų, bendradarbiavimas stiprinant išorinės Europos Sąjungos sienos apsaugą ir sienos pažeidimų paiešką [9].

Kadangi Komisija sprendimu yra įpareigojusi Šengeno priemonės finansinę paramą gaunančias Europos Sąjungos valstybes nares kasmet nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2006 m. gruodžio 31 d. pateikti preliminarų tvarkaraštį, todėl atsižvelgiant į tai, kokį sprendimą priims Europos Bendrijų Komisija dėl Šengeno priemonės finansinio įnašo Lietuvos Respublikai, 2005 m. ir 2006 m. programa bus papildoma naujais projektais.

Lietuvai sėkmingai įgyvendinus Šengeno priemonės programą ir Europos Bendrijų Komisijos ekspertams patikrinus pagal taikomas Šengeno vertinimo procedūras, ar Lietuvoje būtinos sąlygos dėl viso atitinkamo Šengeno *acquis* taikymo yra įvykdytos, Europos Taryba, pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, priims sprendimą dėl Lietuvos tapimo visateise Šengeno erdvės nare [3].

Išvados

1. Šengeno priemonė yra naujas finansinis instrumentas, skirtas padėti paramą gaunančioms valstybėms narėms nuo įstojimo dienos iki 2006 m. pabaigos finansuoti naujoms Sąjungos išorės sienoms skirtas priemones, susijusias su Šengeno *acquis* įgyvendinimu ir išorės sienos kontrole.

2. Šengeno priemonės administravimo valdymo ir kontrolės sistemos veiksmingumas ir efektyvumas labai priklausys nuo Šengeno priemonę administruojančių institucijų bendradarbiavimo, tinkamai parengtos teisinės bazės.

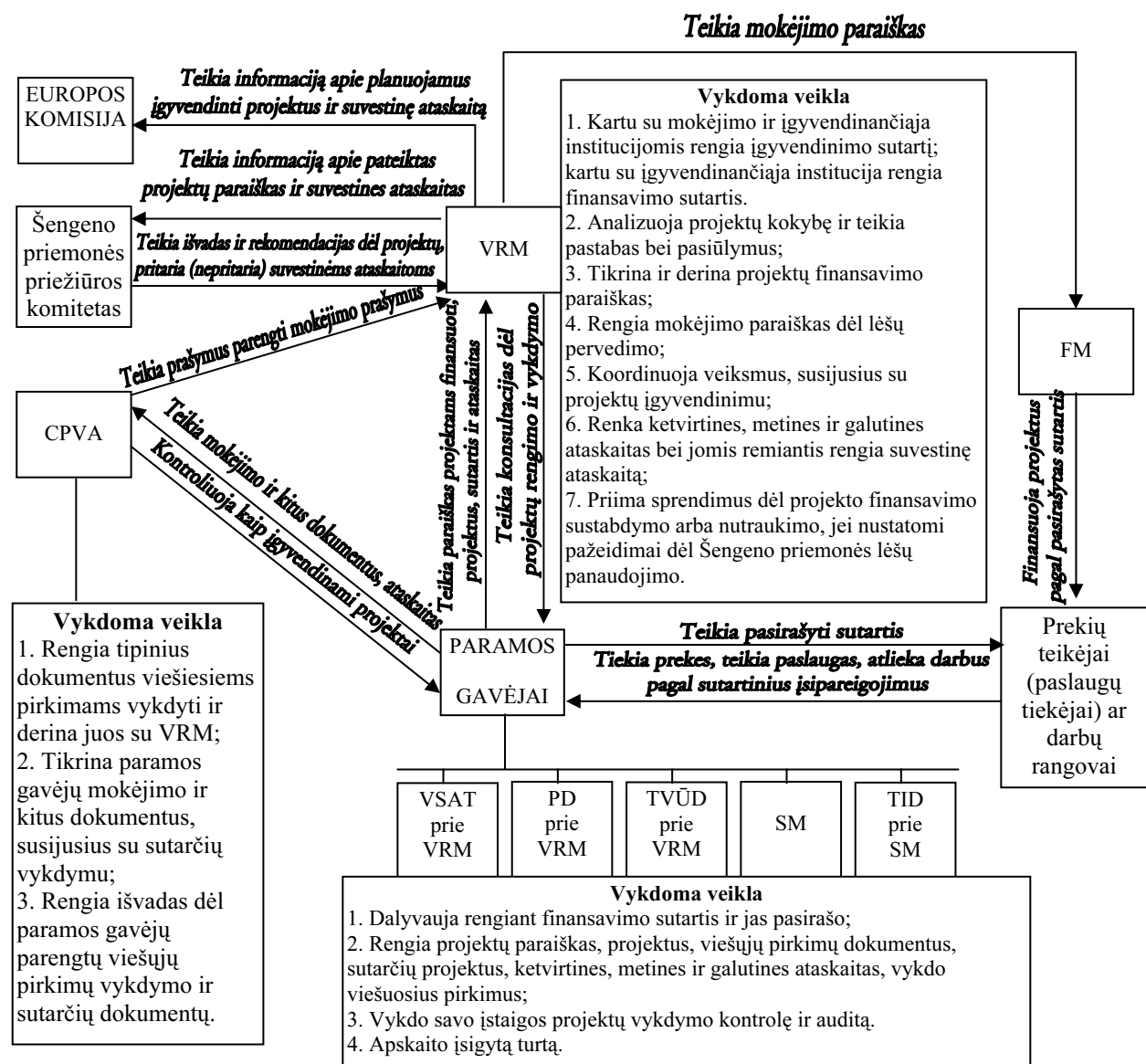
3. Įgyvendinant Šengeno priemonę labai svarbus vaidmuo tenka Šengeno priemonės priežiūros komitetui projektų atrinkimo ir pritarimo jiems etape, kadangi nuo to priklauso, kokia bus vykdoma veikla ir kokios priemonės bus įsigytos, siekiant tinkamai užtikrinti išorinės Europos Sąjungos sienos kontrolę.

4. Tinkamai įgyvendinus Šengeno priemonės programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, bus pasiektas tikslas, t. y. užtikrintas išorinės Europos Sąjungos sienos saugumas pagal Šengeno *acquis* nustatytus reikalavimus.

5. Lietuva, sėkmingai įgyvendinusi Šengeno priemonę, bus pasirengusi tapti visateise Šengeno erdvės nare.

6. Visateisė narystė Šengeno erdvėje garantuos asmenų, neatsižvelgiant į jų pilietybę, kontrolės jiems kertant vidaus sieną panaikinimą, sustiprins išorinių Europos Sąjungos sienų kontrolę ir vieną išorinės sienos valdymo sistemą.

ŠENGENO PRIEMONĖS VALDYMO IR KONTROLĖS SISTEMA



LITERATŪRA

1. **Sutartis** dėl Konstitucijos Europai // Žin. 2004. Nr. 170–6239.
2. **Europos Sąjunga** nori suderinti plėtrą ir saugumą // Le Monde. 2001 m. spalio 12 d.: <http://www.euroverslas.lt/?910392314>.
3. **Stojimo** į Europos Sąjungą sutarties akto dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų // Žin. 2004. Nr. 1–1.
4. **Europos Bendrijų** Komisijos 2004 m. vasario 5 d. sprendimas Nr. C(2004)248 „Dėl Šengeno priemonės valdymo ir stebėsenos“.
5. **Europos Bendrijų** Komisijos 2004 m. lapkričio 30 d. sprendimas Nr. C(2004)4471 „Dėl Šengeno priemonės finansinio įnašo Lietuvos Respublikai 2004 m.“
6. **Šengeno** priemonės administravimo Lietuvoje taisyklės, patvirtintos vidaus reikalų ministro 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. 1V-230 // Žin. 2004. Nr. 115–4343.
7. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 2004 m. gegužės 5 d. nutarimas Nr. 549 „Dėl Šengeno priemonės administravimo Lietuvoje“ // Žin. 2004. Nr. 77–2679; 2004, Nr. 100 (atitaisymas).
8. **Europos Komisija** 2004 m. rugpjūčio 27 d. priėmė sprendimą dėl Lietuvos EDIS akreditacijos: <http://www.cpmal.lt/index.php?-1538067442>
9. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 2005 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 389 „Dėl Šengeno priemonės programos patvirtinimo“ // Žin. 2005. Nr. 47–1575.



Schengen Facility in Lithuania

Inga Kazlovaite

Mykolas Romeris University

Keywords: *Commission of the European Communities, Schengen Facility, financial instrument, management and control system.*

SUMMARY

In the European Union's area of justice and home affairs such conceptions as Schengen Agreement, Schengen Convention, Schengen acquis are often used. From the 1 st. May, 2004 Schengen Facility came also into use.

The purpose of this article is to scrutinize what is the Schengen Facility, how Lithuania is ready for the implementation and what purpose is expected to achieve.

Schengen Facility conception is defined in the 35 article of Act of the Treaty of Accession to the European Union which was signed on the 16th April, 2003. Schengen Facility is hereby created as a temporary instrument to help beneficiary Member States between the date of accession and the end of 2006 to finance actions at the new external borders of the Union for the implementation of the Schengen acquis and external border control. In order to address the shortcomings identified in the preparation for participation in Schengen, the following types of action shall be eligible for financing under the Schengen Facility:

- *investments in construction, renovation or upgrading of border crossing infrastructure and related buildings,*
- *investments in any kind of operating equipment (e.g. laboratory equipment, detection tools, Schengen Information System-SIS 2 hardware and software, means of transport),*
- *training of border guards,*
- *support to costs for logistics and operations.*

The Government of the Republic of Lithuania has firmed the management, control and verification system which was approved by the Commission. The Ministry of the Interior as the Responsible Authority, the Ministry of Finance as the Paying Agency and public institution Central Project Management Agency as the Implementing Agency has been adopted to manage Schengen Facility in Lithuania.

After successful implementation of Schengen Facility, Lithuania will be ready for coming the member of Schengen area. Full rights membership in the Schengen area will ensure the absence of any controls on persons, whatever their nationality, when crossing internal borders, strengthen monitoring of the crossing of external borders and integrated management system for external borders.